

Theater

'The Pain of Others' is een indrukwekkende oefening in empathie

07-10-18 Evelyne Coussens

© RV/Michiel Devijver

Is pijn deelbaar? Kan je letterlijk meevoelen met een ander? Met de gespreksperformance *The Pain of Others* vraagt kunstenaar Peter Aers ons minstens een gegronde poging te doen.

Het begint bij de auteur die er als geen ander in slaagt existentiële vraagstukken te vangen in eenvoudige fabels: Toon Tellegen. Bij het begin van *The Pain of Others* leest Aers een van Tellegens dierenverhalen voor. Daarin spreekt elke bosbewoner over zijn specifieke pijn – de slak voelt die in zijn horentjes, de wesp in haar taille. Tot de mier aan het woord komt: 'Ik voel nergens pijn. Pijn is onzin'. De dieren gaan twijfelen: is hun pijn reëel, of bestaat die enkel in hun hoofd? Hoe kunnen ze hun lijden geloofwaardig maken, als elk dier alleen zijn eigen pijn voelt?

Het is de centrale vraag van *The Pain of Others*, het vierde deel van de cyclus *Everything Depends on How a Thing is Thought*: een reeks waarin theatermaker Peter Aers telkens een mini-groepje deelnemers samenbrengt

voor een onderzoek naar netelige filosofische kwesties. Dat *The Pain of Others* plaatsvindt in een psychiatrisch ziekenhuis in Brugge heeft niet alleen te maken met de programmering binnen het locatiefestival *Un/settled/in public space* van kunstencentrum KAAP, maar vooral met de aard van het 'gesprek': we zullen zowel spreken met woorden als met lichamen. Dat vraagt om een ruimte buiten de vertrouwde theaterzaal. En dus staan die milde nazomermiddag twaalf onbekenden wat onwennig te dralen in een houten box die is opgesteld in de sportzaal van het ziekenhuis.

© RV/Michiel Devijver

**'Sommige pijn gaat zo diep
dat je nooit meer terugkeert
naar de persoon die je was'**

The Pain of Others heet een 'gespreksperformance' te zijn, maar is eigenlijk vooral een fysieke ervaring. Motor van het gebeuren is een audio-interview waarin een verkrachte vluchteling wordt ondervraagd door een immigratie-ambtenaar. Sommige deelnemers zeggen dat ze de heftige woorden voelen in hun lijf, andere stellen zich op als de mier en stellen kritische vragen. *Next step* is een meer intuïtieve poging om met het verhaal om te gaan. We worden uitgenodigd om de personages 'in kaart te brengen' – niet om ze na te spelen maar om ze een plaats te geven in de ruimte. Wat is de afstand tussen de vluchteling en haar zoon? In welke positie bevindt zich de ambtenaar? Hoe lang is de lijn van de pijn van deze 'andere' naar de gemeenschap, die toekijkt?

Het wonderlijke is dat deze oefening een dans oplevert, een choreografie van verschuivende lichamen die geen moment ter plaatse blijven – in lijn met onze gedachten, die voortdurend een nieuwe richting kiezen. Telkens een nieuw verhaalelement wordt toegevoegd zoeken we een nieuwe plek, gehoor gevend aan een aanvoelen over wat 'klopt' in deze verhoudingen. Hier wordt een filosofisch probleem niet verbeeld maar collectief 'verruimt' en dat vergt van ons twaalf een woordloze onderhandeling. Want hoe dicht mag de pijn van die ander ons naderen?

Het verhaal van de vluchtelingen is de inzet, maar wat *The Pain of Others* indrukwekkend maakt, is de waardigheid waarmee onze groep de opdracht aanpakt. Onuitgesproken blijven de persoonlijke pijnverhalen, die net zo goed de ruimte vullen, maar enkel onderhuids meetrillen. Iemand zegt: "Sommige pijn gaat zo diep dat je nooit meer terugkeert naar de persoon die je was." Een ander zegt: "Ik voel vuurwerk binnen in mij." Soms verraadt een lichte trilling van de handen of een wat aarzelende stem dat er in het spreken over andermans pijn ook eigen pijn naar boven komt. Maar niemand voelt de behoefte de performance te kapen met zijn eigen anekdote.

Aan het eind van de middag zijn we veranderd in onze omgang met andermans pijn. Dat is belangrijk, want er staat meer op het spel dan het slagen van een voorstelling

Het zou makkelijk zijn om lacherig te doen over deze opstellingsmethodiek, waarbij volwassenen op blote voeten rondschuifelen in de ruimte in een poging iets te representeren – gniffel gniffel. Maar er valt niets te gniffelen. Integendeel: het is ontroerend hoe serieus iedereen de uitdaging neemt, met hoeveel toewijding er wordt gesproken en hoe dat voor korte tijd elf volslagen vreemden zeer nabij brengt. *The Pain of Others* gaat niet enkel over het proberen begrijpen van elkaar; de performance dwingt je ertoe die poging meteen in praktijk te brengen, hier en nu.

Het resultaat is dat we aan het eind van de middag veranderd zijn in onze omgang met andermans pijn, zo toont de slotopstelling. Dat is belangrijk, want er staat meer op het spel dan het slagen van een voorstelling. Als twaalf onbekenden gedurende twee uur bereid zijn tot spreken, luisteren, nuanceren en van standpunt veranderen, dan is er misschien toch nog hoop voor het overleven van dat kostbare begrip 'empathie'. Niet evident in een wereld waarin vooral de mier het voor het zeggen heeft.